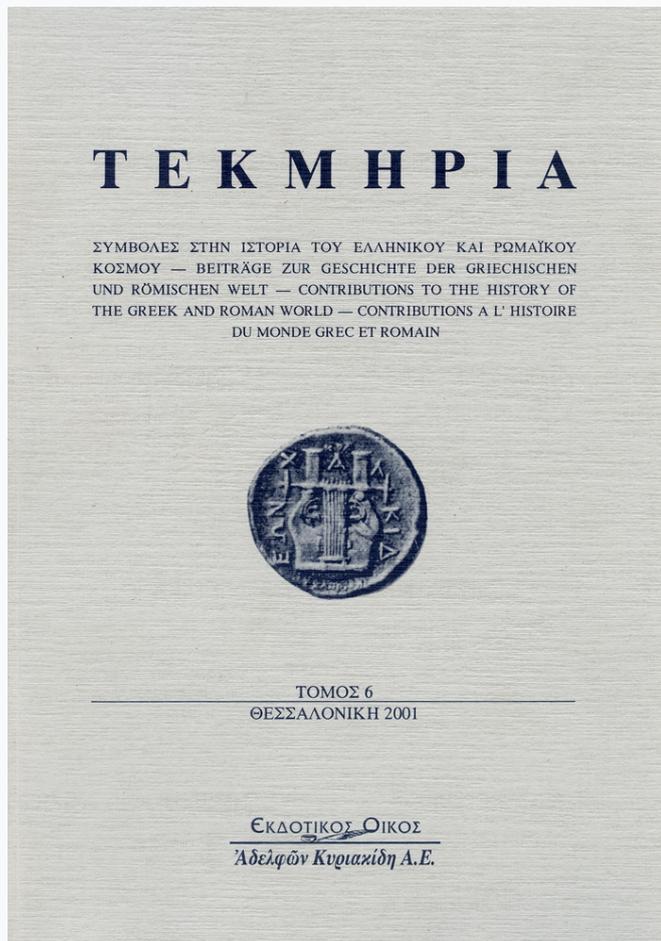

Tekmeria

Vol 6 (2001)

Άπο τὸ Νευροκόπι στὴν Ἀθήνα. Ἡ ἐπιτύμβια ἐπιγραφή IG II/III(2) 10770 καὶ ἡ προέλευσή της

Π. Μ. ΝΙΓΔΕΛΗΣ

doi: [10.12681/tekmeria.174](https://doi.org/10.12681/tekmeria.174)

To cite this article:

ΝΙΓΔΕΛΗΣ Π. Μ. (2001). Ἀπο τὸ Νευροκόπι στὴν Ἀθήνα. Ἡ ἐπιτύμβια ἐπιγραφή IG II/III(2) 10770 καὶ ἡ προέλευσή της. *Tekmeria*, 6, 149–154. <https://doi.org/10.12681/tekmeria.174>

Π. Μ. ΝΙΓΔΕΛΗΣ

ΑΠΟ ΤΟ ΝΕΥΡΟΚΟΠΙ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ. Η ΕΠΙΤΥΜΒΙΑ
ΕΠΙΓΡΑΦΗ IG II/III² 10770 ΚΑΙ Η ΠΡΟΕΛΕΥΣΗ ΤΗΣ

Ἀνάμεσα στὰ εὐρήματα τῆς Συλλογῆς Γλυπτῶν τοῦ Ἐθνικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου τῆς Ἀθήνας φυλάσσεται μὲ ἀριθμὸ 3319 ἓνα ἐνεπίγραφο ἀνάγλυφο τὸ ὁποῖο δημοσίευσε ὁ J. Kirchner στὸν τόμο IG II / III² τὸ 1940 μὲ τὸν ἀριθμὸ 10770 ὡς ἔξῃς (εἰκ. 1):

Ἀριστοβούλη Ἀρμινῆστος ·
ἐτῶν · ιε´ ἐνθάδε · κεῖται.
Μομος · Μουκασο[υ]
4 τῆ θυγατρὶ
καὶ ἀτῆ · μνή-
μης χάριν.

Λόγω τῶν ὀνομάτων Μομος καὶ Μουκασος ἡ ἐπιγραφή κίνησε ἤδη μὲ τὴ δημοσίευση τοῦ τόμου τῶν IG τὸ ἐνδιαφέρον ἐρευνητῶν ὅπως ὁ (νεαρός τότε) L Robert ὁ ὁποῖος μὲ ἐπιστολή του ἐπεσήμανε στὸν ἐκδότῃ τὴν πιθανὴ μακεδονικὴ προέλευσὶ τῆς τονίζοντας ὅτι τὰ ὀνόματα παραπέμπουν στὴν Ἀνατολικὴ Μακεδονία¹. Τὴ θεσσαλονίκεια προέλευση τοῦ μνημείου ὑποστήριξε τελευταῖα ὁ καθηγητῆς Γ. Δεσπίνης² λόγω τῆς πληροφορίας τοῦ καταλόγου τῶν γλυπτῶν ὅπου στὸ οἰκεῖο λῆμμα ἀναγράφονται τὰ ἔξῃς: Ἐκ Θεσσαλονίκης, Ἐστάλη (ἐννοεῖται στὸ Ἐθνικὸ Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο) διὰ τοῦ ὑπ. ἀρ. 20010 / 31-7-1914 διὰ τοῦ Ὑπουργείου Στρατιωτικῶν (ἐκ τῶν λαφύρων τοῦ πολέμου)³.

1. Τὶς ἐπισημάνσεις καὶ βιβλιογραφικὲς παραπομπὲς τοῦ L. Robert συμπεριέλαβε στὰ Addenda τοῦ τόμου ὁ Kirchner, ὁ ὁποῖος ὅμως παραδόξως ἀναφέρει τὰ ὀνόματα ὡς μακεδονικά.

2. Βλ. Γ. Δεσπίνης, «Ἐπιτύμβια ἀπὸ τὴ Μακεδονία στὴν Ἀθήνα», στυ: *Μύρτος. Μελέτες στὴ μνήμη τῆς Ἰουλίας Βοκοτοπούλου*, Θεσσαλονίκη 2000, 274.

3. Τὸν προϊστάμενο τῆς Συλλογῆς Γλυπτῶν Δρ. ἀρχ. κ. Ν. Καλτσᾶ καὶ τὴ φίλη Δρ. ἀρχ. Ἐλένη Πίκουλα-Κουρίνου γιὰ τὴ βοήθειά τους στὸ Μουσεῖο καθὼς ἐπίσης καὶ τὴ φωτογραφία τῆς ἐπιγραφῆς εὐχαριστῶ θερμὰ καὶ ἀπὸ τὴ θέση αὐτή. Ὁλόκληρη ἡ φωτογραφία τοῦ ἀναγλύφου θὰ δημοσιευθεῖ σὲ τόμο μὲ τὰ ἀνάγλυφα τοῦ Μουσείου

Ἔπεινα νὰ ἀποδεχθῶ τὸ συμπέρασμα αὐτό, ὕστερα καὶ ἀπὸ προσωπικὴ ἔρευνα στὸν Κατάλογο Γλυπτῶν τοῦ Ἐθνικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου, ὅταν διαβάζοντας τὸ ὑπ. ἀρ. 450 φύλλο τῆς ἐφημερίδας “Ἀλήθεια” τῆς Θεσσαλονίκης (τῆς 4ης Ἰουλίου 1906) διεπίστωσα μὲ ἔκπληξη ὅτι ἡ ἐπιγραφή αὐτὴ εἶχε δημοσιευθεῖ γιὰ πρώτη φορὰ στὶς ἀρχὲς τοῦ 20ου αἰῶνα σὲ ἄρθρο ὑπὸ τὸν τίτλο “Νευροκόπου ἐπιγραφή τρίτη” ποὺ ὑπογράφει ὁ γνωστὸς Θεσσαλονικεὺς φιλόλογος Πέτρος Ν. Παπαγεωργίου⁴. Στὸ ἄρθρο αὐτὸ ὁ συγγραφέας, ἀφοῦ καταρχὴν ἐπισημαίνει τὶς πλημμελεῖς γνώσεις τῆς ἐποχῆς του γιὰ τὶς περιοχὲς τῆς Ἀνατ. Μακεδονίας, συνεχίζει ὡς ἑξῆς : «Σπάνιν ἔχομεν ἐπιγραφῶν καὶ τῆς ἐν τῇ Μαιδικῇ ὑπὸ τῷ Ὀρβήλῳ ὄρει καὶ παρὰ τὸν Νέστον ποταμὸν κειμένης κωμοπόλεως Νευροκόπου ἢ Νευροκοπίου. Δύο δὲ αὐτῆς εἶναι τὰ ἐπιγεγραμμένα μνημεῖα τὰ μέχρι τοῦ νῦν γνωστὰ γενόμενα, ἀμφοτέρω ὑπ’ ἐμοῦ ἐκδεδομένα, τὸ μὲν ἔτει 1893 ἐν τῶν Ἀθηνῶν “Ἐστία” ἐν σελ. 158-9, τὸ δὲ 1904 ἔτει ἐν τῷ εἰρημένῳ τῆς “Ἀληθείας” φύλλῳ κατ’ ἀντίγραφον ὃ φιλοφρόνως μοι ἔπεμψε μουσοτραφῆς καὶ φιλόκαλος ἀρχιερεὺς, ὁ σεβασμώτατος Νευροκοπίου μητροπολίτης κ. Θεοδώρητος⁵. Τρίτην

(ὑπὸ προετοιμασία). Γιὰ τὴ βοήθειά της κατὰ τὴν ἔρευνα ἐντοπισμοῦ τῆς ἐπιγραφῆς εὐχαριστῶ ἐπίσης τὴ Δρ. κ. Δ. Διαμαντούρου-Παπακωνσταντίνου (Κ.Ε.Ρ.Α. / Ε.Ι.Ε.)

4. Γιὰ τὸ ἔργο καὶ τὴ ζωὴ του βλ. Πέτρος Ν. Παπαγεωργίου (1859-1914). *Φιλολογικὸν Μνημόσυνον ἐπὶ τῇ πεντηκοστῇ ἐπετείῳ ἀπὸ τοῦ θανάτου του, ὀργανωθὲν ὑπὸ τῆς Ἐταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν*, Θεσσαλονίκη 1964 (: *Μακεδονικά* Παράρτημα 3) ὅπου ἐπαναδημοσιεύονται ἡ βασικὴ ἐργογραφία τοῦ Στ. Ψάλτη στὴν Ἀθηνᾶ 27, 1915, 190-201 καὶ οἱ προσθήκες τῶν Διογ. Δέλλη, *Μακεδονικά* 1 (1940) 536 καὶ Γ. Θεοχαρίδη βλ. ἀκόμη τὶς προσθήκες τοῦ Χ. Μπακιριτζῆ, «Ἔργα Πέτρου Ν. Παπαγεωργίου (Διορθώσεις καὶ προσθήκες)», *Μακεδονικά* 15 (1975) 365 – 367.

5. Πρόκειται γιὰ τὶς ἐπιγραφὰς α) «Μακεδονικὰ ἀρχαιολογικά. Α) Ἀνάγλυφον μετὰ θρακικῶν ὀνομάτων», *Ἐστία Εἰκονογραφημένη* (Ἰαν. -Ἰουν.) 7 Μαρτίου 1893, 158-9 (= «Νευροκόπου ἐπιγραφαί», *Ἀλήθεια* φ. ἀρ. 194, 21 Σεπτ. 1904, σ. 1, ἀρ. 1 = «Αἱ Σέρραι καὶ τὰ προάστεια τὰ περὶ τὰς Σέρρας καὶ ἡ μονὴ τοῦ Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου», *BZ* 3 (1894), 235, ἀρ. 19-21 = Μ. Δήμιτσας, *Ἡ Μακεδονία ἐν λίθοις φθεγγομένοις καὶ ἐν μνημείοις σφζομένοις*, Ἀθῆναι 1896 ἀρρ. 822 + 823 = Γ. Καφταντζῆς, *Ἱστορία τῆς πόλεως τῶν Σερρῶν καὶ τῆς περιφερείας της*, Θεσσαλονίκη 1967 τόμ. Ι ἀρ. 480 = *IGBulg* IV 2343 = *SEG* XXX 589 = P. Pilhofer, *Philippi. Band II. Katalog der Inschriften von Philippi*, Tübingen 2000 ἀρ. 527) Ἰ-d β) Νευροκόπου ἐπιγραφαί, *Ἀλήθεια* φύλ. 194, 21 Σεπτ. 1904, σ. 1, ἀρ. 2 = *IGBulg* IV 2342 (τὴ γνώση τῆς δημοσίευσης ὀφείλει ὁ G. Mihailov στὸν Ch. Edson). Τὰ ἄρθρα τοῦ Παπαγεωργίου στὴν ἐφημερίδα “Ἀλήθεια” τὰ σχετικὰ μὲ τὶς ἐπιγραφὰς τοῦ Νευροκοπίου ἀναδημοσιεύονται ἐν μέρει ἀπὸ τὸν Β. Λαοῦρδα στὴ μελέτη του *Ἡ Μητρόπολις Νευροκοπίου 1900-1907. Ἔκθεσις τῶν μητροπολιτῶν Νικοδήμου καὶ Θεοδώρητου*, (: Ἰδρυμα

νῦν τύχη ἀγαθῇ διὰ τοῦ αὐτοῦ ἀρχιερέως μανθάνομεν τοῦ Νευροκοπίου ἐπιγραφὴν πλακὸς τὴν ἐξῆς». Ἀκολουθεῖ τὸ κείμενο σὲ μεγαλογράμματι καὶ μικρογράμματι μεταγραφὴ ὅπου ὁ Παπαγεωργίου προτείνει δικαιολογημένα, κατὰ τὴ γνώμη μου, τὴ διόρθωση τοῦ Μομος σὲ Μωμω ἐννοώντας ὅτι πρόκειται γιὰ τὴ μητέρα τῆς νεκρῆς καὶ ἀναθέτρια τῆς στήλης τὴν ὁποία ἀναγνωρίζει στὴν ὄρθια γυναικεία μορφή τοῦ ἀναγλύφου⁶. Τὸ ὑπόλοιπο τοῦ ἄρθρου ἀφιερώνεται σὲ ὀνοματολογικὰ παρατηρήσεις: ὁ Παπαγεωργίου ἐπισημαίνει καταρχὴν ὅτι ἡ σημασία τοῦ εὐρήματος ἔγκειται στὸ ὅτι συνιστᾶ τὴν πρώτη (γιὰ τὴν ἐποχὴ του) ἐπιγραφικὴ μαρτυρία τοῦ ὀνόματος Μουκασος καὶ στὴ συνέχεια ἀνασκευάζει εὐστοχα τὴ θέση τοῦ Pape ὅτι τὸ ὄνομα εἶναι ἑλληνικὸ (παράγόμενο ἀπὸ τὸ *μυκῶμαι*), θεωρώντας τὸ ὀρθὰ ὡς ξενικὸ συγγενὲς πρὸς τὰ Μουκας, Μουκία, Μουκίος, Μουκιανός μὲ βάση ἐπιγραφές ποὺ γνωρίζει ἀπὸ ἄλλου⁷.

Μελετῶν Χερσονήσου τοῦ Αἴμου 46) Θεσσαλονίκη 1961 215–219. Μὲ βάση τὶς συμπληρώσεις καὶ τὴν ἀποκατάσταση τοῦ G. Mihailov στὶς *IGBulg* τὰ κείμενα τῶν δύο ἐπιγραφῶν ἀναγνωστὰ ὡς ἐξῆς: α) *Κυρίῳ Πλού/τωνί/ Αὐρ(ἡλίου) Μεσικενθος κὲ Αὐρ(ἡλία) Γηπετρις Εξβενεος/ γυνὴ Μουκιανοῦ τοὺς θεοὺς ἀνέθηκαν Ἰ-d β) Ἀγαθῇ [τύχη]/ Με<σ>στριαν[ὸς--]/ λου ὁ βου[λευτής]/ καὶ Θεόδω[τος --]/ ου λιθου[ρῶς] / τὸν λέον[τα καὶ τὸν]/ βωμόν ἐκ [τῶν ἰδίων]/ εὐτυχῶς. Τὴν πρώτη ἐπιγραφὴ ποὺ φυλάσσεται σήμερα στὸ Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο Σερρών μετέφερε ἀπὸ τὸ Νευροκόπι στὶς Σέρρες (στὸ σπίτι του) τὸ 1889 ὁ ὑποπρόξενος τῆς Ἀγγλίας Κ. Καπέτης.*

6. Γιὰ τὴν περιγραφὴ τοῦ ἀναγλύφου ὁ Παπαγεωργίου παραθέτει τὰ ἐξῆς: “Ἐν τῇ (τῆς 27 ἡς Ἰουνίου) ἐπιστολῇ αὐτοῦ ὁ φίλος μητροπολίτης γράφει μοι καὶ ὅτι ὑπὸ τῇ ἐπιγραφῇ ἀνάγλυφος φέρεται εἰκὼν ἀριστερᾶ μὲν καθήμενης νεάνιδος (τῆς Ἀριστοβούλης δηλαδὴ), ἣτις διὰ τῆς ἀριστερᾶς αὐτῆς χειρὸς ὑποστηρίζει τὴν κάτω νεύουσαν κεφαλὴν, δεξιᾶ δὲ ἐστώσης γυναικὸς (τῆς Μωμοῦς), ἣτις διὰ τῆς ἀριστερᾶς προσφέρει τῇ Ἀριστοβούλῃ πρᾶγμα τι δυσδιάκριτον ἐκ φθορᾶς”.

7. “Σχεδὸν ὅλης τῆς ἐπιτυμβίας ἐπιγραφῆς ἡ ἀξία, οὐ μικρὰ αὕτη, κεῖται” γράφει ὁ Παπαγεωργίου “ἐν τῷ ὀνόματι Μουκάσου : τὸ ὄνομα νῦν τὸ πρῶτον γνωρίζεται ἐκ λίθου ἄπαξ μόνον ὑπὸ ἀρχαίον μεμαρτυρημένον συγγραφῆς, τὸν ἐκ Τράλλεων λέγω ἱστορικὸν Φλέγοντα ... : ὁ Φλέγων ἐν τῷ ἀποσπάσματι 29, 1 (ἐννοεῖ τῆς ἐκδοσης τοῦ Müller = FGrHist 37, 53) μνημονεύει Μούκασον τὸν Ζαικεδένθου πατέρα ἐκ Παροικοπόλεως, ἔκειτο δὲ αὕτη κατὰ τε τὸν Φλέγοντα καὶ κατ’ ἄλλους ἐν τῇ Σιντικῇ. Τὸ πρᾶγμα ὡς πᾶς ἕκαστος ἐνχερῶς κατανοεῖ εἶναι ἀληθῶς διδασκικόν». Στὴν ἐπόμενη παραγράφου ἀφοῦ θέτει τὸ ἐρώτημα ἂν τὸ ὄνομα εἶναι ἑλληνικὸ, ὅπως δέχεται ὁ Pape στὸ γνωστὸ του ἔργο *Wörterbuch der griechischen Eigennamen*, Braunschweig 1863–1870, καταλήγει « Ἐν νῶ ἔχων ἐγὼ ἅμα μὲν τὰ ὀνόματα Μούκιος (*Mucius*) καὶ Μουκία (*Mucia*) ἅμα δὲ τὸ ὄνομα Μούκων καὶ Μούκας (τὸ μὲν

Ἡ ἐπιγραφή αὐτή προέρχεται συνεπῶς ἀπὸ τὸ Νευροκόπι, πράγμα πού ἰσχύει καὶ γιὰ τὶς δύο ἄλλες (ἀναθηματικὲς ἐπιγραφές) γιὰ τὶς ὁποῖες κάνει λόγο ὁ Παπαγεωργίου στὸ φύλλο τῆς 4ης Ἰουλίου 1906. Ἀπὸ ποιοῦ Νευροκόπι ὁμως; Στὴν πρόσφατη ἔρευνα ὀρισμένοι μελετητές ὑποστηρίζουν γιὰ τὴν πρώτη ἀναθηματικὴ ἐπιγραφή (= *IGBulg IV 2343*) ὅτι προέρχεται ἀπὸ τὸ σημερινὸ Κάτω Νευροκόπι τοῦ νομοῦ Δράμας⁸, ἄποψη πού δὲν εὐσταθεῖ. Τὸ ὅτι ὁ τόπος προέλευσης καὶ τῶν τριῶν ἐπιγραφῶν εἶναι τὸ παλαιὸ Νευροκόπι (σημερινὸ Gotse Delchev) καὶ ὅτι ἀνήκουν στὸ *territorium* τῆς Νικόπολης τοῦ Νέστου, ὅπως δικαιολογημένα δέχεται ὁ G. Mihailon γιὰ τὶς δύο πού δημοσιεύει στὸ *corpus* τῶν ἐπιγραφῶν τῆς Βουλγαρίας, προκύπτει καταρχὴν ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι τὸ σημερινὸ Κάτω Νευροκόπι ὀνομαζόταν ὡς τὸ 1913 Ζίρνοβο ὁπότε καὶ μετονομάσθηκε σὲ Κάτω Νευροκόπι ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες τοῦ Νευροκοπίου οἱ ὁποῖοι μετὰ τὴ συνθήκη τοῦ Βουκουρεστίου ὑποχρεώθηκαν νὰ ἐγκαταλείψουν τὶς προγονικὲς τοὺς ἐστίες καὶ νὰ ἐγκατασταθοῦν σὲ αὐτό⁹. Τὴν πλὴ ἀδιάφραστη ἀπόδειξη δίνει ὁμως ἡ ἐπιστολὴ μὲ τὴν ὁποία ὁ Μητροπολίτης Νευροκοπίου ἀνακοινώνει στὸν Παπαγεωργίου τὴν εὕρεση τῆς δεύτερης (ἀναθηματικῆς) ἐπιγραφῆς (= *IGBulg IV 2342*) «*Εγκλείστως ἐπιστέλλω ὑμῖν*“ γράφει «*ἀντίγραφον Ἑλληνικῆς ἐπιγραφῆς, ὅπερ ὁ ἀρχιεργάτης τοῦ ἀνεγειρομένου ὑπὸ τῆς ἐνταῦθα ὁμογενοῦς Κοινότητος Κωδωνοστασίου προλαβὼν τοὺς φανατικωτάτους Βουλγάρους συναδέλφους αὐτοῦ, καταστρέψαντας ἐκείνην διὰ τοῦ σφυρίου, ἐξήγαγεν ἐκ τῆς ἐπιφανείας τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς ὀρθογωνίου ἐπιταφίου ἴσως λίθου, μήκους μὲν 1, 30, πλάτους*

*πάλαι ἤδη ἐγνώρισα ἐξ ἐπιγραφῆς τῶν Σερρών, τὸ δὲ ἐξ ἐπιγραφῆς τῆς Θεσσαλονίκης γνώσκω ἀνεκδότου ἔτι μενούσης) οὐδαμῶς ἀμφιβάλλω ὅτι καὶ τὸ Μουκασος ῥίζαν ἔχει τὴν αὐτὴν τοῖς νῦν δὴ κατειλεγμένοις ξένοις ὀνόμασιν». Γιὰ τὸ ὄνομα Μουκασος καὶ τὰ συγγενικά του βλ. λ.χ. *IGBulg V Index* (*Nomina virorum et mulierum*).*

8. Τὸ ζήτημα συζητᾶ τελευταῖα ὁ P. Pilhofer, *δ. π.*, τόμ. I 66 σσημ. 45 ὁ ὁποῖος κλείνει ὑπὲρ τῆς ἄποψης ὅτι ἡ ἐπιγραφή προέρχεται ἀπὸ τὴν περιοχὴ τοῦ Φαλακροῦ ὄρους, τῶν βορείων δηλ. συνόρων τῆς ἀποικίας τῶν Φιλίππων, ἐπειδὴ θεωρεῖ δύσκολο νὰ μεταφέρθηκε ἀπὸ τὸ παλαιὸ Νευροκόπι στὶς Σέρρες λόγω τῆς μεγάλης ἀπόστασης μεταξὺ Gotse Delchev (παλαιὸ Νευροκόπι) καὶ Σερρών.

9. Εἶναι χαρακτηριστικὸ ὅτι ὁ Μητροπολίτης Θεοδώρητος, στὴ δικαιοδοσίᾳ τοῦ ὁποίου ἀνήκαν καὶ οἱ δύο τόποι, ὅταν ἀναφέρεται στὸ σημερινὸ Κάτω Νευροκόπι, χρησιμοποιοεῖ πάντα τὴν ὀνομασίᾳ Ζίρνοβο· βλ. λ.χ. Β. Λαούρδας, *δ.π.* (σημ. 5), 143 ὅπου ἡ ἀπὸ 31ης Ὀκτ. 1904 ἐπιστολὴ τοῦ Μητροπολίτη πρὸς τὸν ἐν Σέρραις ἀρμόδιον στὴν ὁποία ὁ ἱεράρχης κάνει λόγο γιὰ κάποιον Μπλάγο Ἰωάννη πρόκριτο τοῦ χωρίου Ζιρνόβου.

δὲ 0, 90 καὶ πάχους 0, 20 (τοῦ μέτρου), κομισθέντος μετὰ καὶ ἄλλων λίθων χάριν τοῦ εἰρημένου Κωδωνοστασίου ἐκ τῶν πρὸ μηνῶν συνεπείᾳ ὁράματος Βουλγάρων χωρικῆς ἐκσκαφέντων ἐρειπίων Βυζαντινοῦ Ναοῦ, λίαν εὐρυχώρου, οὗ τὸ δάπεδον καλύπτεται ἐν μέρει ὑπὸ μωσαϊκῶν τετραγωνιδίων. Τὰ ἐρείπια τοῦ Ναοῦ τούτου ἀνεσκάφησαν παρὰ τὸ χωρίον Ἰσσαρλίκι, κείμενον εἰς ἀπόστασιν ἐντεῦθεν μὲν 1 1/2 ὥρας, ἐκ δὲ τῆς ἀριστερᾶς ὁχθῆς τοῦ Νέστου 1/2 ὥρας. Τὰ ἀνωτέρω ἐπληροφορήθη ἐξ αὐτοπτῶν ὁμογενῶν ἐνταῦθα, οἵτινες τὸ μὲν περιεργίας, τὸ δὲ εὐλαβείας χάριν μετέβησαν ἐκεῖσε, ἐπιπροσθέντων ὅτι ἐπὶ τινος πλακός, κεχωσμένης ἐπὶ τῆς γῆς, ἀναγινώσκειται καὶ ἡ λέξις ΚΟΙΜΗΤΗΡΙΟΝ»¹⁰.

Μὲ βάση τὰ παραπάνω γίνονται ἐπίσης καλύτερα κατανοητὲς ὄχι μόνον ἡ ἔκφραση τοῦ Παπαγεωργίου “τῆς ἐν τῇ Μαιδικῇ ὑπὸ τῷ Ὁρβήλῳ ὄρει καὶ παρὰ τὸν Νέστον ποταμὸν κειμένης κωμοπόλεως Νευροκόπου ἢ Νευροκοπίου” τοῦ ἄρθρου τῆς 4ης Ἰουλίου τοῦ 1906 ἀλλὰ καὶ ἡ πληροφορία τοῦ καταλόγου τῶν γλυπτῶν τοῦ Ἐθνικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου ὅτι ἡ ἐπιτύμβια στήλη μὲ τὸν ἀρ. 3319 (= IG II/ III ² 10770) προέρχεται ἐκ τῶν λαφύρων τοῦ πολέμου: εἶναι προφανὲς ὅτι μετὰ τὴ συνθήκη τοῦ Βουκουρεστίου (1913) ὁ ἑλληνικὸς στρατός, ἀφοῦ ἀποχώρησε ἀπὸ τὸ Νευροκόπι τὸ ὁποῖο εἶχε καταλάβει κατὰ τὴ διάρκειαν τοῦ ἑλληνοβουλγαρικοῦ πολέμου 1912–1913 ¹¹, τὴ μετέφερε ἀρχικὰ στὴ Θεσσαλονίκη καὶ ἕνα χρόνον ἀργότερα στὴν Ἀθήνα.

Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Παντελῆς Μ. Νίγδελης

10. Βλ. Π. Ν. Παπαγεωργίου, «Νευροκόπου ἐπιγραφαί», *Ἀλήθεια* φύλ. 194, 21 Σεπτ. 1904, σ. 1. Περιέργως στὸ λῆμμα τῆς *IGBulg* 2342 δὲν ἀναφέρονται ὅλα τὰ παραπάνω στοιχεῖα γιὰ τὴ συνθήκη καὶ κυρίως τὸν τόπο προέλευσης τῆς ἐπιγραφῆς, πρᾶγμα πού θά καθιστοῦσε περιττὴ ὁποιαδήποτε σχετικὴ συζήτηση καὶ γιὰ τὴν ἄλλη “ἐκ Νευροκόπου” ἐπιγραφή, (βλ. παραπάνω σημ.5). Ἡ ἀναφερόμενη στὴν ἐπιστολὴ ἐπιγραφή μὲ τὴ λέξη *κομητήριον* δὲν περιλαμβάνεται στὸ σύνταγμα τῶν ἐπιγραφῶν τῆς Βουλγαρίας (περιοχὴ Νικόπολης τοῦ Νέστου) οὔτε στὸ πρόσφατα ἐκδοθὲν συμπλήρωμά τους *IGBulg* V.

11. Γιὰ τὴς πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ Νευροκοπίου βλ. Π. Δρανδάκη, *Μεγάλῃ Ἑλληνικῇ Ἐγκυκλοπαιδείᾳ* τόμ. I, 18, λῆμμα *Νευροκόπιον*, σ. 220.

SUMMARY

FROM NEVROKOPI TO ATHENS. THE EPITAPH IG II/III² 10770 AND ITS PROVENANCE

A funerary inscription decorated with relief and preserved in the Sculpture Collection of the Athens National Museum (inv. no. 3319) was published in IG II/III² 10770 as an Attic inscription. The inventory of sculptures of the National Museum records, however, that it had been sent to Athens “from Thessalonike by the Defence Ministry with the document no. 20010/31-7-1914 (from the war booty)”. A study of the newspapers of Thessalonike under Othoman rule has shown that this inscription is neither from Attica nor from Thessalonike, but from Ano Nevrokopi (modern Gotse Delchev). In antiquity, this area belonged to the territory of Nikopolis ad Nestum. The inscription was published for the first time (with corrections and commentary) by the wellknown classicist of Thessalonike Petros N. Papageorgiou in the newspaper *Ἀλήθεια* in Thessalonike (no. 450, of July 4th, 1906) under the title “*A third inscription from Nevrokopion*”; his edition was based on a copy sent to him by the Metropolite of Nevrokopion Theodoretos. In an earlier article (“Inscription from Nevrokopion”) in the same newspaper (no. 194, September 21st, 1904 he had published two other inscription from the same area, again on the basis of copies sent to him by the metropolite. The latter texts have been included by G. Mihailov in the fourth volume of the corpus of the Greek inscription of Bulgraria (*IGBulg IV*) under the nos. 2342 and 2343 (*SEG XXX 589*), following a notice of Charles Edson who knew of Papageorgiou’s publication. The identification of the third inscription explains the reference in the inventory of sculptures of the National Museum: the Greek army had occupied Ano Nevrokopi during the Greek-Bulgarian war of 1912-13; when it withdrew after the treaty of Bucarest (1913), it brought this inscription first the Thessalonike and one year later to Athens.

Π. Μ. Νίγδελης, Είχ. 1